

# Taloudellisten tekijöiden vaikutus hallituspuolueiden suosioon Suomessa 1983–1993

MIKKO MATTILA

Poliittisten suhdannevaihteluiden teoria sijoittuu politiikan tutkimuksen ja kansantaloustieteen rajamaille. Teorian ytimessä on näkemys taloudellisten ja poliittisten tekijöiden vuorovaikutuksesta, joka tässä tutkimusperinteessä kiteytyy kolmion äänestäjät – hallitus – talous sivuille. Teorian perusteet voidaan yksinkertaistaen esittää seuraavasti: Talouden kehitys vaikuttaa kansalaisten arvioon hallituksen kyvystä hoitaa maan asioita ja näin myös vaalien lopputuloksiin. Toisaalta oletetaan, että istuvalla hallituksella on myös mahdollisuus lyhyellä aikavälillä manipuloida talouden kehitystä niin, että vaalien lähestyessä hallituksen vaalituloksella on sen kannalta mahdollisimman hyvä. Tällainen manipulointi ei kuitenkaan välttämättä johda maan talouden terveyteen kehitykseen pitkällä aikavälillä. Suomeksi laajemmin kriittisen esittelyn poliittisten suhdannevaihteluiden teoriasta on kirjoittanut Wiberg (1986).

Poliittisten suhdannevaihteluiden teorian mukainen tutkimus on Suomessa ollut melko vähäistä. Paloheimo, Wiberg ja Koironen (1993) tutkivat, ovatko hallitukset Suomessa pyrkineet systemaattisesti tekemään ns. vaalibudjetteja vaaleja edeltävinä vuosina. Myös puolueiden tai hallituskoalitioiden suosio- ja äänestysfunktioiden empiirinen tutkimus on jäänyt vähäiseksi (poikkeuksena Nyberg 1991). Tämän artikkelin tarkoitus on esitellä tätä suosiotutkimuksen perinnettä

ja empiirisessä osuudessa soveltaa sitä suomalaiseseen aineistoon.

Yksittäisten kansalaisten puoluekannatuksen tutkimuksessa voidaan erottaa kolme erilaista tutkimustraditioita (Lewis-Beck 1990, 57–62). Ensimmäinen näistä painottaa kansalaisten sosiaalisia eroavaisuuksia, jolloin on keskitytty esimerkiksi sosiaalisen aseman, asuinalueen, sukupolven tai uskonnon vaikutusta puoluekannatukseen. Tämä on ehkä ollut yleisin lähestymistapa. Myös Suomessa tämä tutkimustraditio on perinteisesti ollut vahva. Toisen lähestymistavan painopiste on puolueidentifikaation ja -uskollisuuden käsitteet. Kansalaisten ideologisen aseman on todettu olevan kohtuullisen pysyviä ja ohjaavan heidän poliittista käyttäytymistään. Kolmas näkökulma olettaa taloudellisten tekijöiden tai muiden asiakysymysten määrittävän yksittäisten kansalaisten toimintaa. Tämän artikkelin näkökulma liittyy juuri tähän perinteeseen, koska kiinnostuksen kohteena on taloudellisten muutosten vaikutus kansalaisten mielipiteisiin. Edellä mainitut kolme lähestymistapaa eivät kilpaile keskenään, vaan ne ovat pikemminkin toisiaan täydentäviä näkökulmia. Vaikka sosiaaliset taustatekijät tai puolueidentifikaatio selittäisivätkin suurimman osan kansalaisten poliittisista mielipiteistä, kuitenkin osa kansalaisista on ns. liikkuvia äänestäjiä. Juuri tämä joukko on sellainen, jonka voidaan olettaa kiinnittävän huomiota taloudellisten

ja muiden asiakysymysten merkitykseen poliittisten mielipiteittensä muodostamisessa (Paldam 1981, 187–188). Näiden liikkuvien äänestäjien mielipiteet ovat myös mielenkiintoisia siksi, että he ovat juuri niitä äänestäjiä, jotka ratkaisevat vaalien lopputulokset.

### Hallituksen vastuu talouden tilasta

Poliittisten suhdannevaihteluiden perinne lähtee olettamuksesta, että äänestäjät toimivat hallituksen toimia arvioidessaan rationaalisen yksilön tavoin. Rationaalinen yksilö tarkastelee hallituksen tähänastista toimintaa ja tämän arvion perusteella päättää joko kannattaa sitä tai oppositiota. Näin voidaan muodostaa ns. *vastuuhypoteesi*. *Hallitus on toiminnallaan vastuullinen maan taloudellisen tilanteen kehittymisestä ja tämän kehityksen perusteella äänestäjät muodostavat mielipiteensä hallituksesta ja ilmaisevat sen joko vaaleissa tai mielipidetiedusteluissa.*

Yksinkertainen vastuuhypoteesi olettaa kansalaisten palkitsevan hallituksen taloudellisen tilanteen kehittyessä suotuisasti ja vastaavasti rankaisevan sitä huonon taloudellisen kehityksen aikana. Tämän hypoteesin symmetria on kuitenkin asetettu kyseenalaiseksi. Jo 1970-luvulla Bloom ja Price (1975) esittivät empiriaan tukeutuen, että kansalaiset kyllä rankaisevat vaaleissa hallitusta, joka on ollut vallassa huonon taloudellisen kehityksen aikana, mutta vastaavaa palkitsemista ei tapahdukaan hyvän taloudellisen kehityksen aikana. Tätä asymmetriavaikutukseksi kutsuttua ilmiötä ovat myös myöhemmät tutkimukset varmentaneet (ks. esim. Clagget 1986, Kone ja Winters 1993).

Taloudellisten tekijöiden vaikutusta kansalaisten poliittisiin mielipiteisiin tarkastellessa on tärkeää tehdä ero äänestysfunktioiden ja suosiofunktioiden välillä. Nämä molemmat lähestymistavat antavat mahdollisuuden vastuuhypoteesin tutkimiseen. *Äänestysfunktioilla* tarkastellaan, miten talouden kehitys on vaikuttanut vaalien lopputulokseen. Tämän tutkimusperinteen ongelmana on se, että on vaikea löytää tarpeeksi havaintoja, jotta tilastollinen analyysi olisi merkityksellinen. Vaikka tällaisia pitkiä aikasarjoja kerätäänkin, syntyy toinen ongelma. Voidaanko todellakin olettaa, että esimerkiksi Suomessa ennen sotia käytyjen vaalien tuloksia ja niihin vaikuttavia tekijöitä voidaan verrata sotien jälkeisiin tuloksiin?

Näiden ongelmien takia suurin osa talouden ja poliittisten mielipiteiden keskinäisuuhteita analysoivista tutkimuksista on ns. suosiofunktio tutkimuksia. *Suosiofunktio* on tilastollinen malli, jonka avulla pyritään selvittämään, miten mielipidetutkimuksissa ilmaistut hallituksen (tai yksittäisten puolueiden) kannatusluvut vaihtelevat suhteessa talouden kehitykseen. Käytännössä sekä suosiofunktioiden että äänestysfunktioiden tutkimuksessa käytetään aikasarja-analyysia, joka on perinteisesti ollut (ainakin Suomessa) pikemminkin kansantaloustieteen kuin politiikan tutkimuksen metodi.

Hallitusten suosiofunktioiden tutkimuksen tarpeellisuudelle on esitetty useita perusteluja. Ehkä yleisin tavoite on ollut ymmärtää, miten kansalaiset arvioivat vallassa olevien hallitusten ja hallituskoalitioiden toimintaa ja mitkä tekijät vaikuttavat tämän arvion muotoutumiseen. Suosiota on tärkeä tutkia myös sen takia, että sitä voidaan käyttää myös valtaresursseina, johon valtaapitävät voivat vedota perustellessaan toimiaan (Brody 1991, 16–19). Toisaalta istuvan hallituksen täytyy – ainakin vaalien lähestyessä – jossain määrin mukautua julkisen mielipiteen paineeseen ja muuttaa toimiaan sen mukaiseksi, mikäli se haluaa varmistaa uudelleenvalintansa. Lisäksi suosio- ja äänestysfunktioita on voitu käyttää myös ennustamaan tulevien vaalien tuloksia (esim. Sanders 1991; Lewis-Beck ja Rice 1992), tosin vaihtelevalla menestyksellä.

Kaikkein ahkerammin hallitusten suosiofunktioita on tutkittu USA:ssa ja Isossa-Britanniassa, joissa molemmissa on vahva kaksipuoluejärjestelmä. Hallituksen vastuuhypoteesin tutkiminen voi olla ongelmallisempaa monipuoluejärjestelmissä, joissa koalitiollahitukset koostuvat monista puolueista. Tällöin täytyy ottaa huomioon, että hallituksen toimintaan pettynyt kansalainen voi siirtää kannatuksensa myös jollekin toiselle hallituspuolueelle eikä suinkaan välttämättä oppositiolle. Käytännössä onkin todettu, että mitä useampia puolueita hallituksessa on, sitä heikomminkin näkyvät taloudellisen tilanteen vaikutukset äänestysvalinnoissa (Lewis-Beck 1986, 341). Koska Suomessa on tapana muodostaa useasta puolueesta koostuvia koalitiollahituksia, voi tämä tuottaa ongelmia empiiriselle analyysille, ja näin empiirisen analyysin tulosten pitäisi olla vähemmän vakuuttavia kuin maissa, joissa on kaksipuoluejärjestelmä.

## Tutkimusongelma ja aineisto

Tämän artikkelin empiirisen analyysin päämääränä on tutkia, miten makrotaloudelliset tekijät ja niiden muutokset vaikuttavat istuvan hallituksen suosioon. Lähtöhypoteesina on, että taloudellisen kasvun aikana kansalaiset 'palkitsevat' hallitusta suuremmalla kannatuksella ja taloudellisen tilanteen huonontuessa puolestaan 'rankaisevat' hallitusta vähentämällä sen kannatusta. Empiirisessä osassa käytetty hallituksen suosiota kuvaava materiaali perustuu Taloustutkimus Oy:n keräämiin puoluekannatusarvioihin. Nämä arviot on kerätty noin 2000 suomalaisen äänestysikäisten haastatteluissa, joissa on kysytty, mitä puoluetta he äänestäisivät, jos eduskuntavaalit järjestettäisiin nyt. Arvioita on kerätty kuukausittain vuoden 1989 alusta. Koska ennen vuotta 1989 saatavat kannatusluvut ovat epäsäännöllisemmin aikaväleihin kerätty, on seuraavassa analyysissä käytetyt kannatusluvut ryhmitelty neljännesvuosittaisiksi kannatusluvuiksi. Neljännesvuosittaiset luvut on saatu laskemalla keskiarvo kaikista tietyltä vuoden neljännekseltä saaduista kannatusluvuista. Useimmat näistä neljännesvuosittaisista luvuista on laskettu vähintään kahdesta kyselystä saaduista luvuista, mutta aikasarjan alkupuolella perustuu muutama neljännesvuositainen luku vain yhden kyselyn tuloksiin. Hallituksen suosioluvut on muodostettu niin, että on laskettu yhteen kaikkien hallituksessa olevien puolueiden kannatus<sup>1</sup>. Aikasarja käsittää kannatusluvut Sorsan neljännen hallituksen (ensimmäiset mittaukset hallituksen muodostamisen jälkeen toukokuussa 1983) kauden alusta vuoden 1993 toiseen neljännekseseen. Näin ollen aikasarja muodostuu 41 havainnosta.

Selittävinä muuttujina käytetyt makrotaloudelliset indikaattorit on kerätty Tilastokeskuksen julkaisemista Suomen virallisista tilastoista. Samoin kuin hallituksen kannatusluvut ovat kaikki nämä indikaattorit neljännesvuosittaisia tietoja.

<sup>1</sup> Ongelman tuotti sellainen tilanne, jossa joku hallitukseen osallistunut puolue jättää hallituksen kesken hallituskauden. Tällöin hallituksen suosio automaattisesti laskee alemmalle tasolle, mikä tuottaa ongelmia käytännön analyysille. Tämä ongelma on jatkossa ratkaistu niin, että nämä puolueet on alunperin poistettu hallituksen kannatusluvuista. Tällainen ratkaisu on käytännön – joskaan ei periaatteen – kannalta helpoin.

## Suosiofunktiot

Suosiofunktioita tarkastellessa ollaan kiinnostuneita joko yksittäisen puolueen tai useamman puolueen muodostaman koalition suosioon ja sen vaihteluun vaikuttavista tekijöistä. Useimmiten kiinnostuksen kohteena on ollut nimenomaan hallituksessa olevien puolueiden suosio. Hallituksen suosiofunktio voidaan esittää formaalisti seuraavasti:

$$P_t = P_t(f_t^1, f_{t-1}^1, f_{t-2}^1, \dots, f_t^n, f_{t-1}^n, f_{t-2}^n, \dots)$$

missä  $P_t$  on hallituksen suosio hetkellä  $t$  ja siihen vaikuttavat tekijät on merkitty  $f^1$ :stä  $f^n$ :ään. Näiden tekijöiden vaikutus voi olla joko samanaikaista ( $t$ ) tai niiden voidaan olettaa periytyvän edellisistä mittauskausilta ( $t-1$ ,  $t-2$  jne.), jolloin äänestäjien ajatellaan arvioivan hallituksen toimintaa sen aikaisempien saavutusten perusteella. Hallituksen suosion mittarina käytetään mielipidetutkimuksissa hankittuja hallituksen kannatuslukuja.

Koska poliittisen taloustieteen perinteeseen kuuluu taloudellisten ja poliittisten tekijöiden keskinäisten suhteiden tutkiminen, hallituksen suosioita selittävät tekijät ovat useimmiten makrotaloudellisia indikaattoreita. Koska kuitenkin on selvää, että pelkät taloudelliset tekijät eivät yksinään pysty selittämään kannatuksen heilahdeluita, on suosiofunktioihin sisällytetty myös muunlaisia tekijöitä, joita on yksikertaisesti kutsuttu »poliittisiksi tekijöiksi». Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi lähestyvien vaalien vaikutus, poliittiset skandaalit tai hallituksen vaihdot, jotka aiheuttavat heilahduksia hallituksen suosioluvuissa. (Paldam 1981, 182.)

Hallituksen suosion mallintamisen edellytyksenä on tietenkin oikeiden muuttujien valinta. Tässä tehtävässä auttaa kuitenkin ulkomailta tehty laaja suosiofunktioita koskeva tutkimustyö. Muellerin (1989, 277–301) kokoamassa katsauksessa on esitelty suuri määrä näiden tutkimusten tuloksia, jotka auttavat makrotaloudellisten indikaattoreiden valinnassa. Useimmissa tutkimuksissa on todettu työttömyysasteen, inflaation<sup>2</sup> ja kan-

<sup>2</sup> Toisaalta inflaation vaikutuksen suunta ei ole välttämättä täysin selvä. Matalaa inflaatiota on ainakin 1980-luvun lopulta lähtien pidetty talouspoliittisena ohjenuora-

salaisten kulutukseen käytettävissä olevien me-  
nojen tason tai tason muutosten olevan tekijöi-  
tä, jotka vaikuttavat kansalaisten arvioon halli-  
tuksen toiminnasta.

### Suosiofunktioiden muoto

Suosiofunktioiden perustana on ajatus kansalais-  
ten binäärisestä valinnasta. Kansalainen voi joko  
kannattaa istuvaa hallitusta tai olla kannattamatta  
sitä. Näin voidaan ajatella, että kyse on toden-  
näköisyysmallista, jossa selitettävänä muuttuja-  
na on hallituksen kannattamisen todennäköisyys.  
Varhaisimmissa suosiofunktioimalleissa oletettiin,  
että hallituksen suosiota voidaan tarkastella linea-  
arisen todennäköisyysmallin avulla. Nämä mal-  
lit ovat useimmiten muotoa:

$$P_t = \alpha + \beta_1 M + \beta_2 Z + \varepsilon_t,$$

missä  $P_t$  on hallituksen suosio hetkellä  $t$ ,  $\alpha$  on  
vakio,  $\beta_1$  ja  $\beta_2$  ovat kerroinvektoreita,  $M$  tarkoi-  
taa hallituksen 'taloudellista kyvykkyyttä' mittaa-  
vaa muuttujia ja  $Z$  tarkoittaa erityisiä 'poliittisia'  
tekijöitä, kuten vaalien vaikutusta, poliittisia  
skandaaleita tai muita ei-taloudellisia tekijöitä.  
 $\varepsilon_t$  on virhetermi. Taloudelliset tai poliittiset tek-  
ijät voivat olla myöhästettyjä. Johtuen kohtuul-  
lisen helposta tulkittavuudesta, tämä lineaarinen  
malli on ehkä kaikkein yleisemmin käytetty suo-  
siofunktion (ks. esim. Inogutchi 1980; Rosa 1980;  
Peretz 1981; Sanders 1991; Kone ja Winters 1993).  
Lineaarissa mallissa on kuitenkin eräitä tilas-  
tollisia ongelmia, koska selitettävä muuttuja on  
todellisuudessa aina rajoitettu nollan ja yhden  
välille (ks. esim. King 1986, 681–682; Thomsen  
1987, 16–24). Näin ollen pienimmän neliösum-  
man estimaatit yhtälölle voivat olla harhaisia ja  
ei-tarkentuvia (Kmenta 1990, 548–549).

Lineaarisen mallin ongelmista johtuen monet  
tutkijat ovat esittäneet suosiofunktiot epälinea-  
arisessa ns. logit -mallin muodossa (esim. Kernell  
ja Hibbs 1981; Price ja Sanders 1993). Logit  
-malli perustuu ajatukselle, että yksittäinen kan-  
salainen antaa äänensä hallituspuolueille, jos hal-  
lituksen toiminta ylittää jonkin tietyn kriittisen  
rajan. Tämä voidaan ilmaista seuraavasti:

$$P = f(M, Z), f_M > 0,$$

missä muuttujavektorien merkitys on sama kuin  
edellä. Yksittäinen kansalainen ( $i$ ) voi ilmaista  
tiettynä hetkenä ( $t$ ) tukensa joko hallituspuolueil-  
le ( $P_{it} = 1$ ) tai tukea oppositiopuolueita ( $P_{it} = 0$ ).  
Näin ollen yksittäisen kansalaisen valinta noudat-  
taa seuraavaa sääntöä (Price ja Sanders 1993):

$$P_{it} = 1, \text{ jos } g(M, Z) > c \\ = 0, \text{ jos } g(M, Z) < c,$$

missä  $c$  on edellä mainittu kriittinen arvo.  $g$  on  
funktio

$$g(M, Z) = \beta_1 M_{it} + \beta_2 Z_{it} + \varepsilon_{it},$$

missä  $\beta_1$  ja  $\beta_2$  ovat kerroinvektoreita ja  $\varepsilon$  on vir-  
hetermi. Tästä seuraa, että yksittäisen kansalai-  
sen todennäköisyys kannattaa hallitusta on

$$P(P_{it} = 1) = P(\beta_1 M_{it} + \beta_2 Z_{it} + \varepsilon_{it} > c).$$

Koska kannatuksen voidaan olettaa jakautuvan  
ns. logistisen jakauman mukaisesti, saadaan ag-  
gregoimalla yksittäisten kansalaisten kannatusto-  
dennäköisyydet yhteen seuraava regressioyhtälö  
(Kmenta 1990, 550–551):

$$\ln \frac{P_t}{1-P_t} = \alpha + \beta_1 M_t + \beta_2 Z_t + \varepsilon_t$$

missä parametrit ja muuttujat ovat kuin edellä.  
Logit -mallissa selitettävä muuttuja ei enää ole  
rajoitettu nollan ja yhden välille, vaan hallituk-  
sen suosion lähestyessä yhtä selitettävä muuttu-  
ja lähenee ääretöntä ja hallituksen suosion lähe-  
tessä nollaa selitettävän muuttujan arvo lähenee  
miinus ääretöntä. Logit -malleissa parametrien  
estimaattien tulkinta on hiukan ongelmallisempaa,  
koska niiden suuruus vaihtelee sen mukaan,  
millä tasolla hallituksen suosio on. Logit -malli-  
en intuitiivinen tulkinta ei näin ole yhtä selkeää  
kuin lineaarisen mallin, ja koska mallien tulok-  
set eivät yleensä eroa toisistaan suuresti, rapor-  
toidaan jatkossa vain lineaarisen mallin tulokset.

### Suosiofunktioiden ongelmat

Oletus rationaalisesta äänestäjästä sisältää tietysti  
monia hyvin tunnettuja ongelmia. Voidaan kysyä,  
onko oletus kansalaisesta, joka seuraa tarkasti  
taloudellisia indikaattoreita ja arvioi niiden pe-  
rusteella hallituksen toiminnan vaikutuksia, rea-  
listinen. Ainakin täytyy edellyttää, että tarkaste-

na. Toisaalta korkea inflaatio voi mahdollistaa matalan  
reaalikoron, jolla voi olla suotuisa vaikutus monen kot-  
italouden käytettävissä oleviin tuloihin.

luun sisällytetään ainoastaan muuttujia, joilla on suora yhteys kansalaisten elämään. Toinen ongelma liittyy siihen, että todella rationaalinen kansalainen ei arvioi hallituksen toimintaa sen menneiden saavutusten perusteella, vaan perustaa arvionsa siihen, miten hallituksen toimenpiteet vaikuttavat talouden kehitykseen tulevaisuudessa<sup>3</sup>. Sandersin (1991) tutkimuksen mukaan Isossa-Britanniassa merkittävin hallituksen suosioon vaikuttava tekijä on odotukset oman taloudellisen tilanteen kehittymisestä. Tosin saman tutkimuksen mukaan näiden odotusten muutokset seuraavat hyvin pitkälti makrotaloudellisten indikaattoreiden muutoksia. Näin on kuitenkin perusteltua olettaa, että kansalaisten hallituksen toimenpiteiden vaikutusten ennakointi perustuu ainakin jossain määrin reaalityaloudellisten muutosten arviointiin. Niinpä ei ole syytä luopua kokonaisuudessaan retrospektiivisesti toimivan äänestäjän oletuksesta (Fiorina 1978, 429–430).

Suosiofunktioihin liittyvät teoreettiset ongelmat heijastuvat myös käytännön laskennallisiin ongelmiin. Käytännössä suosiofunktioita voidaan määrittellä monella eri tavalla (esimerkiksi käyttäen eri lailla myöhästettyjä muuttujia tai olettamalla erilaisia autokorrelaatioprosesseja), mikä pahimmillaan johtaa tilanteeseen, jossa oikean mallin valinta on vankan teoreettisen pohjan puuttuessa mahdotonta. Toisenlainen, mutta samaan ongelmakenttään liittyvä kysymys on, pitäisikö analyysissä tutkia *kannatuksen tasoa* vai tämän *tason muutoksia*. Yleisimmin on käytetty riippuvana muuttujana kannatuksen tasoa, mutta tällä valinnalla voi olla erittäin merkittäviä vaikutuksia analyysin lopputulosten kannalta. (Beck 1985; King 1989, 162–188). Edellä mainitut ongelmat ovat johtaneet tilanteeseen, missä suosiofunktioihin liittyvässä kirjallisuudessa

<sup>3</sup> Kansantaloustieteen puolelta tuttua rationaalisten odotusten teoriaa on myös yritetty soveltaa tutkittaessa hallituksen suosiota. Jos kansalaiset käyttäytyisivät tämän teorian odotusten mukaan, vain odottamattomat muutokset taloudellisissa tekijöissä vaikuttaisivat heidän arvioonsa hallituksesta. Tällöin suosiofunktio noudattelisi ns. random walk -muotoa eli olisi seuraava:

$$P_t = P_{t-1} + \varepsilon_t$$

missä  $P$  on hallituksen suosion mitta ja  $\varepsilon$  on virhetermi. Empiria ei ole kuitenkaan pystynyt antamaan kovinkaan vahvaa tukea rationaalisten odotusten malleille (Kirchgässner 1985; Suzuki 1991).

on esitelty hyvin monenlaisia malleja, ja niiden vertailu on erittäin vaikeaa. Samasta syystä eri maiden väliset vertailut ovat hyvin ongelmallisia.

## Empiirinen analyysi

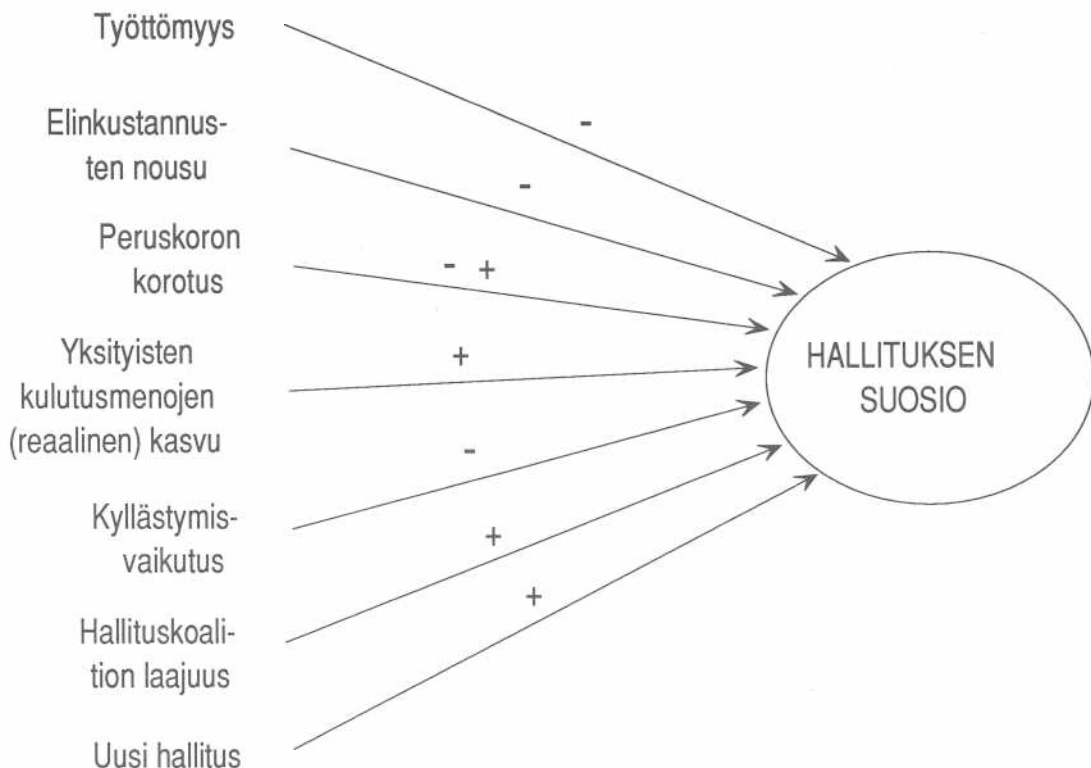
Yleisimmin suosiofunktioissa käytetyt muuttujat ovat työttömyys, inflaatio sekä kansantulon muutos. Seuraavassa testattavan mallin oletuksena on, että hallituksen suosioon<sup>4</sup> vaikuttavat työttömyyden taso, inflaatio ja yksityisten kulutusmenojen muutos (kuvio 1). Inflaation mittarina käytetään elinkustannusindeksin muutosta, koska se voidaan olettaa kuvaavan parhaiten inflaation vaikutuksia keskivertoäänestäjien elämään. Lisäksi malliin on lisätty peruskoron muutos, joka on Suomessa merkittävä kotitalouksien tuloihin vaikuttava tekijä<sup>5</sup>. Malli sisältää myös kolme dummy-muuttujaa. Näistä kaksi ensimmäistä kuvaavat eri hallituksia ja ne on koodattu niin, että ensimmäinen niistä saa arvon yksi Sorsan hallituksen aikana ja toinen Holkerin hallituksen aikana. Tämä on tarpeellista siksi, että hallituksen kokonaiskannatuksen taso vaihtelee jonkin verran sen hallituspohjan laajuudesta riippuen<sup>6</sup>. Toinen dummy-muuttuja kuvaa uuden hallituksen ensimmäistä mittauskertaa (ns. honeymoon-efekti). Tämä muuttuja on tärkeä, koska on yleisesti huomattu, että uuden hallituksen alkuaikoina sen kannatus on erityisen korkealla (Nordhaus 1989, 32–34).

<sup>4</sup> Analyysissä on siis selittävänä muuttujana kannatuksen taso, eikä muutokset kannatuksen tasossa. Regressiomalli on perusteltua tehdä tasoilla, jos mallin muuttujilla ei ole yksikköjuuria tai jos muuttujat, joilla on yksikköjuuri ovat ns. yhteisintegroituvia (kts. Engle – Granger 1987). Tässä katsauksessa estimoidun mallin muutamalla muuttujalla oli yksikköjuuri, mutta muuttujat olivat kuitenkin yhteisintegroituneita, joten regressioanalyysi tasoilla oli hyväksytty lähestymistapa (Mills 1992, 271).

<sup>5</sup> Peruskoron muutosten vaikutussuunta on kuitenkin epävarma, koska se vaikuttaa sekä niihin kotitalouksiin joilla on peruskorkosidonnaisia lainoja että niihin kotitalouksiin, joilla on peruskorkosidonnaisia talletuksia.

<sup>6</sup> Sorsan hallitukseen osallistuneet puolueet saivat 58,6 prosentin kannatuksen vuoden 1983 eduskuntavaaleissa, Holkerin hallitukseen osallistuvat puolueet 58,8 prosentin vuoden 1987 eduskuntavaaleissa (josta SMP:n osuus oli 6,3%) ja Ahon hallituksen puolueet 52,7 prosentin kannatuksen vuoden 1991 vaaleissa.

Kuvio 1. Hallituksen suosiota selittävä malli. Kuvion nuoliin liitetty etumerkit viittaavat vaikutuksen oletettuun suuntaan.



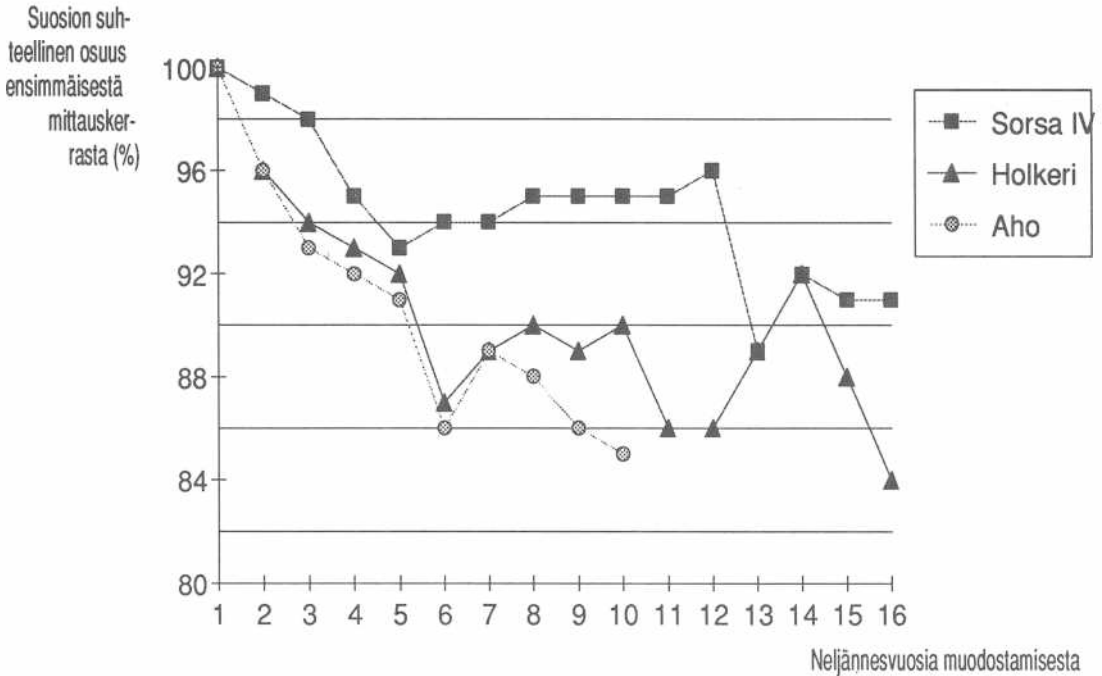
Lisäksi malli sisältää muuttujan, jota voidaan paremman nimen puuttuessa kutsua kyllästymisvaikutukseksi. Tämä muuttuja mittaa aikaa hallituksen muodostamishetkestä alkaen neljännesvuoden jaksoissa. Kuviossa 2 on esitetty kolmen hallituksen suosion hiipuminen niin, että vaakakseli kuvaa hallituksen muodostamishetkestä kulunutta aikaa neljännesvuosissa. Pystyakseli kuvaa prosenteissa, kuinka suuri hallituksen suosio on verrattuna sen alkuaian ensimmäisen neljännesvuoden mittauskertaan. Pystyakseli on selkeyden vuoksi katkaistu 80 prosentin kohdalta. Kuviosta nähdään, miten Sorsan neljännen hallituksen suosiotaso pysyi lähes koko hallituksen ajan vakaana yli 90 prosentin tasolla alkuperäisestä suosiosta. Sen sijaan Sekä Holkerin että Ahon hallituksen alamäki on ollut jyrkempi. Jo ensimmäisen vuoden jälkeen näiden hallitusten suosiotaso oli laskenut alle 90 prosentin tason suhteessa alkuperäiseen suosioon.

Mallin estimointitulokset on esitetty taulukossa 1<sup>7</sup>. Estimointi suoritettiin käyttämällä pienimman neliösumman menetelmää. Taulukon 1 yhtälö 1 kuvaa mallia, jossa kaikki edellämainitut (kuvio 1) tekijät on otettu huomioon<sup>8</sup>. Yhtälö 2 on puolestaan malli, jossa alkuperäisestä yhtälöstä on yksi kerrallaan poistettu tilastollisesti ei-merkittävät selittäjämuuttujat (eli kyseessä on ns. Hendryn metodi, ks. Price ja Sanders 1993, 324). Näin malli saadaan helpommin hahmotettavissa olevaan muotoon ilman, että sen selitysosuus muuttuisi merkittävästi.

<sup>7</sup> Sama malli estimointiin myös edellä mainitussa logitmuodossa. Koska tulokset ovat lähes samanlaiset kuin raportoidussa mallissa, ei niitä ole tässä yhteydessä toistettu.

<sup>8</sup> Yhtälöissä on otettu selittäväksi muuttujaksi myös hallituksen suosio edelliseltä mittauskaudelta. Tämä on yleinen tapa, koska suosion voidaan olettaa osittain 'periytyvän' edellisiltä mittauskausilta (Beck 1985, 75).

Kuvio 2. Sorsan neljännen, Holkerin ja Ahon hallitusten suosion hiipuminen valinnan jälkeen (neljännesvuosittain).



Kuten yhtälöstä 2 voidaan selvästi huomata, mallin sisältämistä makrotaloudellisista muuttujista ainoastaan työttömyysaste vaikuttaa tilastollisesti merkitsevästi hallituksen suosion tasoon. Sen sijaan muilla taloudellisilla tekijöillä ei ole tilastollisesti merkitsevää vaikutusta. Lisäksi hallituskokoonpanoa kuvaavista dummy-muuttujista ensimmäinen on tilastollisesti merkitsevä. Sorsan neljännen hallituksen kannatus on mallin mukaan ollut pysyvästi noin 5 prosenttiyksikköä korkeammalla tasolla kuin seuraavien hallitusten. Tämä johtunee Sorsan hallituksen laajemmasta pohjasta verrattuna seuraaviin hallituksiin. Hallitusten 'uutuuden' vaikutus näkyy myös selkeästi. Vaalien jälkeinen uusi hallitus nauttii ensimmäisellä mittauskerralla noin kolme prosenttia korkeammasta kannatustasosta kuin mitä mallin muut tekijät pystyvät selittämään.

Malliin liitetty myöhästetty suosiomuuttuja on myös tilastollisesti merkitsevä. Tämä muuttuja kuvaa suosion 'sopeutumisen' nopeutta. Se osoittaa, kuinka nopeasti hallituksen suosioon vaikuttavien tekijöiden vaikutus katoaa ajan myötä.

Esimerkiksi tässä tapauksessa äkillinen hallituksen suosion romahdus laski suosiota vielä seuraavalla mittauskerralla kertoimella 0,39, kaksi mittauskertaa myöhemmin kertoimella 0,15 ( $= 0,39^2$ ) jne, kunnes vaikutus vähitellen katoaisi.

Mallin sisältämä kyllästymismuuttuja, joka kuvasi ajan kulumista hallituksen muodostamishetkestä, oli myös tilastollisesti merkitsevä hallituksen kannatuksen tasoon vaikuttava tekijä. Hallituksen suosio näyttäisi mallin mukaan hiipuvan noin puolen prosenttiyksikön vuosivauhdilla. Tämä kyllästymisvaikutus on tietenkin ongelmallinen teorian kannalta. Jos tarkoituksena on selittää kannatuksen tason muutoksia, olisi 'kyllästymisen' sisältöä pystyttävä tarkentamaan. Onko kyllästymisellä jotain merkittävämpää teoreettista sisältöä vai johtuuko se vain hallituksen jäsenten 'kulumisesta' tiedotusvälinejulkisuudessa tai ihmisten ainaisesta vaihtelunhalusta? Toinen tutkimisen arvoinen asia olisi, onko tämä kyllästymisvaikutus kasvamassa ajan myötä poliittisten päätösten julkisten perustelujen ja vaalikampanjojen painopisteen siirtyessä yhä

**Taulukko 1. Hallituksen suosiofunktion (1983 Q2–1993Q2) parametrien estimaatit ja niiden t-arvot su-luissa.**

Selittävä muuttuja	Yhtälö 1	Yhtälö 2
Vakio	38,4 (4,94)	31,6 (5,30)
Suosio <sub>t-1</sub>	0,23 (1,59)	0,39 (3,58)
Työttömyysaste	-0,23 (1,87)	-0,29 (4,16)
Elinkustannusten muutos	-0,16 (0,89)	
Yksityisten kulutusmenojen muutos	-0,14	(1,23)
Peruskoron muutos	0,21 (0,48)	
Sorsa -dummy	9,50 (3,71)	5,04 (5,36)
Holkeri -dummy	3,30 (1,92)	
Uusi hallitus -dummy	2,36 (2,90)	2,62 (3,19)
Kyllästymisvaikutus	-0,25 (2,76)	-0,14 (2,56)
R <sup>2</sup>	0,95	0,95
F	88,7 (p < 0,001)	159,0 (p < 0,001)
Durbinin h	0,79 (p = 0,43)	-0,21 (p = 0,83)

enemmän tiedostusvälineisiin (etenkin televi-sioon) samanaikaisesti kun kansalaisten puolueuskollisuus vähenee (ks. Sankiaho 1987).

### Johtopäätökset

Tässä artikkelissa on tutkittu, miten poliittisten suhdannevaihteluiden teorian oletukset hallituksen suosion ja taloudellisen tilanteen keskinäis-suhteista toteutuvat Suomessa. Empiirisen analyysin tuloksena voitiin todeta, että taloudellisista tekijöistä ainoastaan työttömyystasolla oli tilastollisesti merkittävää vaikutusta hallituksen suosioon. Toisaalta suosiofunktioiden yleinen teoria-pohja on kuitenkin sen verran epäyhtenäinen, että käytetyn empiirisen mallin määrittely olisi voi-nut olla toisenlainen. Tällöin tulokset olisivat

voineet olla jonkin verran erilaisia. Tämän empiirisen analyysin havainnot ovat kuitenkin yh-densuuntaisia muista maista tehtyjen päätelmien kanssa siltä osin, että hallituksen koalitoraken-ne näyttää vaikuttavan taloudellisten tekijöiden ja hallituksen kannatuksen välisiin suhteisiin. Aikaisempi tutkimus on havainnut, että mitä useammasta puolueesta hallitus koostuu, sitä hei-kommin näkyvät taloudelliset tapahtumat muu-toksina hallituksen suosiossa. Tässä voi olla yksi syy edellä todettuihin havaintoihin Suomen tilan-teesta.

Edellä mainittuja päätelmiä on mielenkiintoista verrata Paloheimon ym. (1993) esittämiin tuloksiin, joiden mukaan vaalivuotina poliitikot pyr-kivät lisäämään kansalaisten käytettävissä olevia tuloja joko verotusta keventämällä tai julkisen sektorin menoja lisäämällä tai molemmiin tavoin. Tässä artikkelissa esitetty analyysi ei käsitellyt varsinaisia äänestystuloksia vaan kansalaisten mielipidekyselyissä ilmaisemia äänestysaikeita. Siinä määrin kuin mielipidetutkimukset heijastelevat kansalaisten todellisia äänestyspäätöksiä, ei kotitalouksien tulojen lisääminen sinänsä nosta istuvan hallituksen kannatusta. Toisaalta hallitus-ten tehtävä on muutenkin epäkiitollinen. Kaikki-en hallitusten alkuperäinen vaalien jälkeinen kan-natus hiipuu vähitellen ajan myötä, mikäli halli-tus ei pysty parantamaan työllisyystilannetta koko hallituskauden ajan. Ehkä kaikkein varmin keino hallituspuolueen suosion nostamiseksi nou-suun on sen jääminen oppositioon joksikin aikaa.

### LÄHTEET

- Beck, Nathaniel (1985): Estimating Dynamic Models is Not Merely a Matter of Technique. *Political Methodology* 11(1-2): 71–89.
- Bloom, Howard S. ja Price, Douglas H. (1975): Voter Response to Short-Run Economic Conditions: the Asymmetric Effect of Prosperity and Recession. *The American Political Science Review* 69: 1240–1254.
- Brody, Richard A. (1991): *Assessing the President. The Media, Elite Opinion, and Public Support*. Stanford University Press, Stanford.
- Clagget, William (1986): A Reexamination of the Asymmetry Hypothesis: Economic Expansions, Contractions and Congressional Elections. *Western Political Quarterly* 39(4): 621–633.
- Engle, Robert F. ja Granger C.W.J. (1987): Co-Integration and Error Correction: Representation, Estimation, and Testing. *Econometrica* 55(2): s. 251–276.
- Fiorina, Morris P. (1978): Economic Retrospective Voting in American National Elections: A Micro-Analy-



- sis. *American Journal of Political Science* 22(2): s. 426–443.
- Inoguchi, Takashi (1980): Economic Conditions and Mass Support in Japan, 1960–1976. Teoksessa Whiteley, Paul (toim.): *Models of Political Economy*. Sage Modern Politics Series vol. 4. Sage Publications, Lontoo, 121–151.
- Kernell, Samuel ja Hibbs, Douglas A. (1981): A critical threshold model of presidential popularity. Teoksessa Hibbs, Douglas A. ja Fassbender, Heino (toim.): *Contemporary Political Economy. Studies on the Interdependence of Politics and Economics*. North-Holland Publishing Company, Amsterdam, 49–71.
- King, Gary (1986): How not to Lie with Statistics: Avoiding Common Mistakes in Quantitative Political Science. *American Journal of Political Science* 30: 666–687.
- King, Gary (1989): *Unifying Political Methodology. The Likelihood Theory of Statistical Inference*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Kirchgässner, Gebhard (1985): Rationality, Causality, and the Relation between Economic Conditions and the Popularity of Parties. An Empirical Investigation for the Federal Republic of Germany, 1971–1982. *European Economic Review* 28(1–2), s. 243–268.
- Kmenta, Jan (1990): *Elements of Econometrics*. Second edition. Maxwell MacMillan International. Singapore.
- Kone, Susan L. ja Winters, Richard S. (1993): Taxes and Voting: Electoral Retribution in the American States. *Journal of Politics* 55(1): 22–40.
- Lewis-Beck, Michael (1990): *Economics & Elections. The Major Western Democracies*. The University of Michigan Press. Ann Arbor.
- Lewis-Beck, Michael (1986): Comparative Economic Voting: Britain, France, Germany, Italy. *The American Journal of Political Science* 30: 315–346.
- Lewis-Beck, Michael ja Rice, Tom (1992): *Forecasting Elections*. CQ Press, Washington.
- Mills, Terence C. (1992): *Time Series Techniques for Economists*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Mueller, Dennis C. (1989): *Public Choice II*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Nordhaus, William D. (1989): Alternative Approaches to the Political Business Cycle. *Brookings Papers on Economic Activity* 2, s. 1–68.
- Nyberg, Martti (1991): Taloudellisten tekijöiden vaikutus puolueiden kannatukseen Suomessa. Julkaisematon Helsingin yliopiston kansantaloustieteen laitoksen pro gradu -työ.
- Paldam, Martin (1981): A Preliminary Survey of the Theories and Findings on Vote and Popularity Functions. *European Journal of Political Research* 9:2, s. 181–199.
- Paloheimo, Heikki; Wiberg, Matti ja Koironen, Hannu (1993): Hallitus ostaa ääniä – ja kansa maksaa. Poliittiset suhdannevaihtelut Suomessa. *Politiikka* 35(2): 77–93.
- Peretz, Paul (1981): The effect of economic change on political parties in West Germany. Teoksessa Hibbs, Douglas A. ja Fassbender, Heino (toim.): *Contemporary Political Economy. Studies on the Interdependence of Politics and Economics*. North-Holland Publishing Company, Amsterdam, 101–120.
- Price, Simon ja Sanders, David (1993): Modelling Government Popularity in Postwar Britain: A Methodological Example. *American Journal of Political Science* 37:1, s. 317–334.
- Rosa, Jean Jaques (1980): Economic Conditions and Elections in France. Teoksessa Whiteley, Paul (toim.): *Models of Political Economy*. Sage Modern Politics Series vol. 4. Sage Publications, Lontoo, 101–120.
- Sanders, David (1991): Government Popularity and the Next General Elections. *Political Quarterly* 62:2, s. 235–261.
- Sanders, David; Ward, Hugh; Marsh, David ja Fletcher, Tony (1987): Government Popularity and the Falklands War: A Reassessment. *British Journal of Political Science* 17(3): 281–313.
- Suzuki, Motoshi (1991): The Rationality of Economic Voting and the Macroeconomic Regime. *American Journal of Political Science* 35(3): 624–642.
- Sänkiaho, Risto (1987): Äänestäjien valinnat – politiikka vai imago? *Politiikka* 29(3): 186–198.
- Thomsen, Soren Riesberg (1987): *Danish Elections 1920–79. A Logit Approach to Ecological Analysis and Inference*. Politica, Århus.
- Wiberg, Matti (1986): Poliittisten suhdannevaihteluiden teoria. 'Political Business Cycle' -tutkimusperinteen arviointia. *Politiikka* 27(1): 44–51.